LÄR IN

Inspirationsbok för lärare och föräldrar

Pia Wallenkrans

WARNE FÖRLAG

Dyslexi/Läs-och skrivsvårigheter

Mellan 5 och 10% av alla skolbarn har specifika läs-och skrivsvårigheter eller dyslexi som det också kallas. En del har djupa och svåra problem, en del har inte så stora svårigheter och kommer ifatt efter ett tag medan andra har DAMP/ADHD-problematik som en extra börda att släpa på. Gemensamt för de här barnen är att de behöver hjälp tidigt för att inte ohjälpligt komma efter i skolan. Att inte kunna läsa och skriva som sina kamrater lämnar djupa sår i självkänslan.

Många vuxna som har dyslexi berättar hur det har påverkat hela deras liv. Just detta, att inte kunna läsa och skriva och förstå det skrivna ordet får förödande konsekvenser för hela livet.

Forskningen har gjort många framsteg när det gäller att finna kärnproblemet i läsinlärningen. Orsakerna är många, allt från en omognad i det språkliga systemet i hjärnan, en sen tal-och språkutveckling, svårigheter att urskilja och uppfatta språkljudens valörer, ointresse av bokstäver och böcker till ärftlig belastning för dyslexi.

Detta har dyslektikern speciellt svårt för:

1. segmentera ord i fonem, dvs att kunna dela upp ett ord i dess ljuddelar.
2. hålla språkligt material i korttidsminnet.
3. klara av att läsa och skriva nonsensord, d v s ord utan språkligt innehåll.
4. klara av att snabbt benämna bilder, färger, siffror.
5. klara av tungvrickningsövningar (hemligt språk, omkastningar).
6. tala i rätt tempo. Dyslektiker har ofta en långsammare talhastighet, ibland är talet inte så tydligt utan låter t o m lite sluddrigt

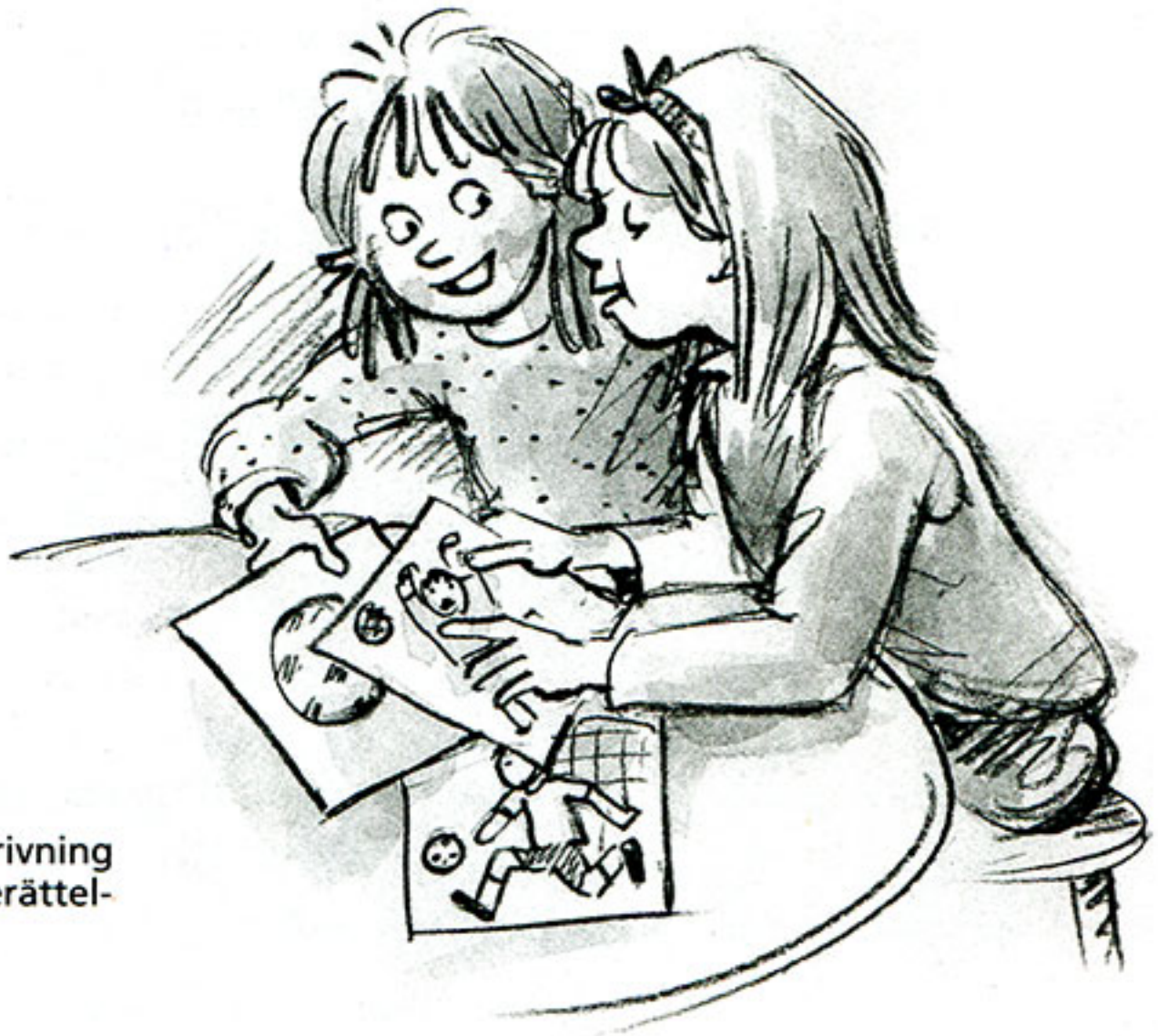

Ta bilder till hjälp vid uppsatsskrivning för att strukturera och ordna berättelsen i rätt följd.

Tid

Elever som har dyslexi behöver mer tid än andra för att ta sig igenom allt läsande i skolan. Tänk på att ge läxor i tid, säg till i god tid före prov, så att de hinner läsa in det de ska. Skär ner på textmassan, så att de bara behöver läsa det viktigaste. Innehållet måste få bli det viktigaste – inte mängden text.

Prov

Ge muntliga prov. Kalle har suttit med sina föräldrar i timmar inför ett prov och kan verkligen sin läxa. Sen hinner han bara läsa en femtedel av frågorna på provet och får inte det betyg som han egentligen borde fått på innehållet. Förbered i tid så att någon annan lärare kan ta provet enskilt och muntligt. Det har Kalle rätt till. Den som har dyslexi har också alltid rätt till längre tid på prov!

Anteckningsböcker

Ha en liten anteckningsbok där lärare-elev tillsammans skriver upp framstegen, till exempel hur mycket snabbare spaltläsningen går efter 1 månad, efter 2 månader osv. Skriv också upp när ni ska ha de olika typerna av lästränig (spaltläsning, datorträning, förståelseläsning osv.).

Barn med svårigheter i ”figur-bakgrund” får ofta problem med uppgifter som består av flera siffror. De får svårt med tiotal, hundratal och tusental och tappar bort sig när de ska ställa upp talen. Tipsa dem om att sätta en liten prick på varje siffra de redan använt eller stryka över minnessiffran vid multiplikation.

Vissa barn har svårt att skifta från horisontellt 23 + 3, till vertikalt tänkande

$$\begin{array}{r} 23 \\ \underline{+3} \end{array}$$

I det första fallet går man från vänster till höger och i det andra måste man gå från höger till vänster. Montessoris matematikmaterial är en utmärkt hjälp när det gäller att förklara vårt positionssystem.

Barn som vänder siffrorna

Barn har lättare än vuxna att se siffror och bokstäver som något levande. Ta tillvara på den förmågan. Berätta att 1, 8, 0 står stilla. De är symmetriska. (Ettan i tryck är vänd åt vänster förstås, men den nya digitala ettan skrivs som ett rakt streck).

Siffrorna 2, 3, 4, 5, 7 och 9 är vända åt vänster. Det betyder att sifferformerna är öppna åt vänster eller tycks ha sin ”tyngdpunkt” åt vänster.

Siffran 6 är vänd åt höger.

Associationer i någon form är alltid ett bra sätt för att förankra minnet.

Multiplikationstabellen

Att lära multiplikationstabellen är ett elände för många barn. Här gäller att traggla till tabellerna sitter där helt automatiskt. Vid inlärning är det viktigt att förklara vad det är man gör , – vad det är som händer – när man multiplicerar.

Ta några genvägar i matematiken! Till exempel att noll gånger vilket tal som helst blir noll. Ett gånger vilket tal som helst blir = talet. En i skolvärlden mycket känd profil när det gäller inlärning och matematik är Gudrun Malmer, som har skrivit flera faktaböcker i ämnet. Hon hävdar att man bör utnyttja barnens erfarenheter i aktuella händelser, att laborativa och undersökande moment bör få mer utrymme i matematikundervisningen. Hon trycker också på hur viktigt det är att eleverna får arbeta i sin egen takt. Matematik ska vara roligt!

Träna samhörighet, verbal förmåga

Prova att göra den här övningen i klassen:

Låt eleverna stå två och två. Nu ska de ta kontakt genom att titta på varandra samtidigt som de i tur och ordning berättar för varandra om en favoritsport (fotboll, ridning, basket el dyl.). De ska ge en kort beskrivning på cirka 5 min. om hur man utövar sporten.

Träna kommunikationsfärdighet och självkännedom genom enkla övningar två och två.

Byt roll och låt eleverna berätta om sin kompis favoritsport. Det ger en god minnesträning, samtidigt som man lär sig något man kanske inte visste om sin skolkamrat.

Det personliga utrymmet

Det personliga utrymmet är ytan runt omkring en och det utrymmet bestämmer man själv över. Barn och även vuxna med ADD/ADHD brukar invadera andra personers utrymmen. De kanske kommer för nära, drar och knuffas utan att själva vara medvetna om det. De kanske sticker iväg från det de håller på med eller ”flyter iväg” och det verkar som de inte har kontakt med sin egen utrymmessfär.

Barn med inlärningssvårigheter upplever ofta misslyckanden. Om man ständigt misslyckas med det man gör, tappar man intresset och vill absolut inte arbeta med det man inte klarar. Det gäller både barn och vuxna. Ju äldre vi blir desto bättre blir vi på att "tala oss själva tillrätta". Vi sitter till exempel kvar och lyssnar på en föreläsning även om föredragshållaren är lite tråkig i sin framställning. Erfarenheten säger oss att det föredragshållaren talar om kommer att vara viktigt för jobbet eller för något vi vill förkovra oss i och som på sikt kan ge utdelning.

Barn har inte hunnit skaffa sig den inre erfarenheten ännu. De orkar inte lagra det som inte är tillräckligt intressant och inlärningen fastnar heller inte. Att se som mål att kunna läsa och skriva är inte alltid motiverande nog och det behövs mycket stöttning för att hjälpa barnen ta sig över hindren. När läsningen väl kommit igång föder det ny motivation för att inte ge upp.

Många gånger måste vi hjälpa barnen att gå runt hindren och visa på de genvägar som finns, till exempel datorns möjligheter, inspelade läxor, studieteknik osv. Föräldrar och lärare är de viktigaste personerna under de mest betydelsefulla åren i Kalles liv. Det är de år som styr resten av hans utveckling när det gäller framtid och yrke.

Den allra viktigaste uppgiften är att hjälpa Kalle att inse att han är värdefull som människa trots sina inlärningssvårigheter. Självförtroendet är oftast i botten hos Kalle och hans jämlikar och de upplever att de inte duger till någonting alls. Då är det väldigt lätt att bara lägga av och dra sig undan i takt med att betygen sjunker.

Barn med läs-och skrivsvårigheter/dyslexi skulle behöva hinkvis med motivation för att ta sig över hindren. Föräldrar och lärare kan göra mycket när det gäller att hitta och hålla motivationen vid liv. Det är viktigt att någon håller sitt vakande öga över barn med svårigheter. Viktigt att någon hjälper till att planera barnets arbetsbeting, särskilt de som är utsträckta över längre tid. Barn har inte den förmågan att planera i tid som vuxna har.

Inlärningssvårigheter av vad slag det vara må, leder ofta till att barnet också får sociala problem, skolkar och går ut skolan utan godkända betyg, om ingen tar tag i problemen.

Ge beröm som är uppriktigt menat! Berätta för alla runt omkring när något gått bra för Kalle. Det synliggör honom för andra personer, och gör att han inte blir bortglömd.

Som förälder kan du be skolan om konkreta och handfasta råd för hur du kan hjälpa ditt barn hemma. Be att få ett skriftligt åtgärdsprogram.